

УДК 338.242
DOI: 10.15673/ie.v10i2.966

Стасюкова К.В.
старший викладач
кафедра обліку та аудиту
E-mail: estasiukova@gmail.com

Пчелянська Г.Б.
старший викладач
кафедра обліку та аудиту
E-mail: gaya_od@ukr.net

Ткачук А.В.
старший лаборант
кафедра економічної теорії та фінансово-економічної безпеки
Одеська національна академія харчових технологій
вул. Канатна, 112, м. Одеса, Україна, 65039
E-mail: etfeb@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ В УКРАЇНІ

Облік є незамінною частиною діяльності будь-якого підприємства. Керівництво компанії повинно суворо дотримуватися вимог українського законодавства. Бухгалтерський облік є майже самим важливим з джерел інформації про господарську діяльність підприємства. Проте існують певні спрощення, які можуть бути корисними для тих суб'єктів економіки, як малий бізнес. Статус суб'єкта малого підприємництва чітко визначено в законодавчих актах. Малі підприємства - це комерційні підприємства, які відповідають встановленим критеріям. Звичайно, як і на інших підприємствах, облік на малих підприємствах повинен здійснюватися в певному порядку, що забезпечить своєчасну і надійну фінансову та управлінську інформацію, але в той же час відрізняється від них. Особливості спрощення системи обліку на таких підприємствах будуть розглянуті в даній статті.

Ключові слова: малі підприємства, бухгалтерський облік, звітність підприємств, особливості організації, фактори впливу.

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License](http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. «Бухгалтерський облік – це процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень»[1].

Об'єкти бухгалтерського обліку це майно підприємств, їх зобов'язання і господарські операції, які здійснюють організації в процесі своєї діяльності. Ведення бухгалтерського обліку є обов'язком для будь-якого підприємства. Бухгалтерський облік здійснюється з дати державної реєстрації, безперервно, тобто передбачає постійне спостереження і відображення в записках фактів господарської діяльності.

Завдання, які вирішує бухгалтерський облік:

- запобігання негативних результатів діяльності;
- виявлення внутрішніх резервів;
- контроль забезпечення вимог законодавства при здійсненні операцій;
- контроль наявності і руху зобов'язань і майна;
- контроль використання всіх видів ресурсів;
- контроль відповідності діяльності затвердженим нормам, нормативам і кошторисам [1].

Вимоги до бухгалтерського обліку єдині. Він забезпечує відповідність українських і світових стандартів потребам користувача. Однак допускається для суб'єктів малого підприємництва ведення бухгалтерського обліку в спрощеному вигляді.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Проблеми вдосконалення економічного механізму господарювання малого бізнесу, підвищення ефективності і функціонування обліку малих підприємств вивчаються в країнах з високою розвинутою ринковою економікою. Але розробки і рекомендації цих країн, прийнятні для малого бізнесу тих країн, які успішно функціонують в ринкових умовах, тоді як облік малого бізнесу України має невеликий досвід розвитку. Тому дослідженню теоретичних та практичних аспектів організації бухгалтерського обліку на малих підприємствах присвячені праці багатьох вчених, серед яких: Гоголь Т.А., Городянська Л., Кучер С.В., Кузьма В.В., Фабіянська В.Ю. та інші. Аналіз проведених досліджень та публікацій дає можливість прийти до висновку, що не дослідженими залишаються проблеми та особливості спрощення системи бухгалтерського обліку на підприємствах малого бізнесу.

Формулювання цілей дослідження. Основна мета дослідження полягає в розробці рекомендацій для спрощеної системи бухгалтерського обліку на

малих підприємствах в існуючих умовах ринкової економіки.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. В даний час малому бізнесу приділяється величезне значення з точки зору його ролі в розвитку вітчизняної економіки. Для забезпечення ефективної роботи малих підприємств слід правильно організувати систему бухгалтерського обліку різних об'єктів і їх джерел.

Але спочатку необхідно визначитись з поняттям малого бізнесу. Поняття «мале підприємство» в Україні існує тривалий час. Ще 1991 року пунктом 2 статті 2 Закону України «Про підприємства в Україні» від 27.03.91 р. № 887-ХП (далі — Закон № 887) було встановлено, що до «малих підприємств належать новостворювані та діючі підприємства: у промисловості та будівництві — з чисельністю працюючих до 200 чоловік; в інших галузях виробничої сфери — до 50 чоловік; у науці та науковому обслуговуванні — до 100 чоловік; у галузях невиробничої сфери — до 25 чоловік; у роздрібній торгівлі — до 15 чоловік» [2].

При набранні чинності Указу Президента від 03.06.98 р. № 727/98 «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» саме поняття дещо змінилося, а після 19.09.99 р., з набранням чинності Указу Президента від 28.06.99 р. № 746/99 «Про внесення змін до Указу Президента України від 3 липня 1998 року № 727 «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» (далі — Указ № 746), набуло нового значення. Дане визначення дає змогу зрозуміти, що якщо раніше суб'єкти малого підприємництва та малі підприємства різнилися від інших тільки простою системою подання звітності, то тепер для малих підприємств спрощені не тільки бухгалтерський облік, а й звітність та оподаткування.

Суть новацій, викликаних Указом № 746, є те, що замість чималих податків і зборів, передбачених для звичайних підприємств, підприємства малого бізнесу платять усього лише один податок — єдиний. Крім того, визначено критерії віднесення фірм до складу суб'єктів малого підприємництва — платників єдиного податку.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про державну підтримку суб'єктів малого підприємництва» від 19.10.2000 р. № 2063-III (далі - Закон № 2063) «суб'єктами малого підприємництва є юридичні особи — суб'єкти підприємництва будь-якої організаційно-правової форми і форми власності, у яких: середньо-облікова чисельність працюючих за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 чоловік; обсяг річного валового доходу не перевищує 500000 євро» [3]. Як видно, при формулюванні суб'єкта малого підприємництва з'являється ще один критерій — обсяг валового річного доходу, тому до цієї категорії відносять не всі малі підприємства. До речі, саме цим Законом встановлено державну допомогу суб'єктам малого підприємництва, одною з форм якої є впрова-

дження спрощеної системи бухгалтерського обліку, оподаткування, та звітності.

Бухгалтерський облік реєструє, групує і обробляє інформацію про основну діяльність суб'єкта малого підприємства. Він фіксує всі зміни, що відбуваються в заготівельній, виробничій та збутовій діяльності, тим самим дає необхідні відомості про кругообіг коштів малого підприємства.

Тому, бухгалтерський облік на підприємствах малого бізнесу виступає як невіддільний елемент системи управління суб'єктом господарювання. Його значимість як інформаційного джерела системи управління проявляється в тому, що він становить основу управлінських рішень, оскільки в обсязі економічної інформації в малому бізнесі облікова інформація займає переважну частку.

Бухгалтерський облік на малих підприємствах постійно вдосконалюється з урахуванням мінливої економічної обстановки. Прийняті нормативні документи передбачають впровадження в практику бухгалтерського обліку на малих підприємствах сучасних принципів його організації на основі міжнародних стандартів фінансової звітності та обліку.

Принципи ведення бухгалтерського обліку українських господарюючих суб'єктів регламентуються чинним законодавством. При цьому для підприємств малого бізнесу передбачається ряд спрощень.

Відповідальність за організацію бухгалтерського обліку на підприємстві малого бізнесу несе керівник, який в залежності від того, який обсяг облікової роботи може:

- зробити бухгалтерську службу як структурний підрозділ, який очолює головний бухгалтер;
- залучити до штату посаду бухгалтера;
- доручити на договірних засадах ведення бухгалтерського обліку спеціалізованому підприємству (централізованій бухгалтерії) або бухгалтеру - фахівцю;
- провадити бухгалтерський облік самостійно.

Прийнята на підприємстві облікова політика стверджується наказом чи розпорядженням особи, відповідальної за організацію і стан бухгалтерського обліку. Найчастіше на малих підприємствах облікова політика формується формально, що може призводити до помилок в обліку і деяким протиріччям.

На підприємствах, в яких не передбачено в штаті касира, його обов'язки може виконувати головний бухгалтер або інший працівник за письмовим наказом керівника підприємства.

Для документального відображення господарських операцій підприємства малого бізнесу можуть використовувати первинні документи з альбомів стандартизованих форм первинних облікових документів, чи відомчі форми, а також форми, що розроблені самостійно, які включають підходящі обов'язкові реквізити, що передбачені Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» і забезпечують достовірність висвітлення в бухгалтерському обліку господарських операцій.

Підприємство обирає самостійно форму ведення бухгалтерського обліку із затверджених відповідними органами, виходячи з вимог і обсягу власного виробництва і правління, кількості працюючих. Так, малі підприємства торгової сфери можуть користуватися обліковими регістрами із простої форми ведення бухгалтерського обліку, при необхідності використовуючи окремі регістри для обліку певних цінностей, які переважають в їх діяльності, з єдиної форми ведення обліку - журнально-ордерної.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» передбачається проста система бухгалтерського обліку для малих підприємств. Вона передбачає більш простий порядок обліку та формування звітності.

Відповідно до цього Закону суб'єкти малого підприємництва, в тому числі і індивідуальні підприємці, мають право не встановлювати касовий ліміт, себто вони мають перевагу зберігати в касі будь-яку суму готівки. При цьому, якщо компанія не відмовилася від ліміту, коли виникало таке право, вона може зробити це в будь-який інший час. Для того, щоб скасувати касовий ліміт, необхідно видати відповідний наказ керівника.

З метою систематизації інформації передбачено використання спрощеної системи регістрів ведення бухгалтерського обліку. Залежно від природи і обсягу облікових операцій це може бути форма без використання регістрів бухгалтерського обліку (спрощена форма) або з використанням регістрів обліку майна. Спрощена форма бухгалтерського обліку передбачає одноразову реєстрацію усіх господарських операцій в Книзі обліку явищ господарської діяльності, яка виступає в якості регістру аналітичного і синтетичного обліку, який дозволяє визначити присутність майна і грошових коштів, а також їх джерел на суб'єкті малого підприємництва на необхідну дату і скласти бухгалтерську фінансову звітність. Проста форма ведення бухгалтерського обліку, яка рекомендується для суб'єктів малого підприємництва з більшим об'єм документообігу (а отже, і кількістю співробітників, і обсягом реалізації), з виготовленням готової продукції, виконанням матеріаломістких послуг і робіт, передбачає використання 5-ти відомостей та оборотно-сальдової відомості.

Будь-який обсяг інформації для цілісного її прийняття необхідно упорядковувати. Тому рахунки бухгалтерського обліку підрозділяють, тобто систематизують за певними однорідними атрибутами. Два основних атрибута, за якими класифікують рахунки: за економічним змістом та за призначенням і структурою - є дуже цінними для облікового забезпечення звітності суб'єктів малого підприємництва.

Малі підприємства мають змогу формувати бухгалтерську звітність по одному з наступних варіантів. Перший варіант передбачає формування звітності за загальними правилами, тобто традиційного виду. Другий варіант передбачає спрощені форми балансу і звіту про фінансові результати. Основна відмінність цих форм від загальноприйнятих заключається в тому, що показники сильно укрупнені. Безсумнівний той факт, що формування бухгалтерської звітності щодо спрощеного варіанту є одним із переваг суб'єктів малого підприємництва.

Незважаючи на те, що створення бухгалтерського балансу на звітні дати протягом року не передбачено, малі підприємства все одно повинні будуть провадити податковий облік та надавати в податкову інспекцію річну бухгалтерську звітність. При цьому малі підприємства, які ведуть облік доходів і витрат і раз на рік здавали податкову декларацію, змушені констатувати, що бухгалтерський облік і податковий облік - принципово різні речі. Таким чином, в даний час малі підприємства формують бухгалтерську звітність, яка включає в себе бухгалтерський баланс і звіт про фінансові результати. При цьому статті річних звітів представляються в укрупненому вигляді. Вирішення питання про включення в бухгалтерську звітність малого підприємства, за винятком емітента публічно розміщених цінних паперів, звіту про власний капітал і звіту про рух грошових коштів визначається необхідністю приведення у додатках до бухгалтерського балансу і звіту про фінансові результати найбільш важливої інформації.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На стадії узагальнення показників бухгалтерського обліку відбувається формування регістрів, склад яких підприємства малого бізнесу можуть вибирати в залежності від своїх потреб. Підготовка до складання фінансової звітності для надання до відповідних державних органів, а також створення аналітичних таблиць може здійснюватися за вимогою власника за простою формою.

Отже врахування зазначених чинників є необхідною умовою вирішення існуючих сьогодні проблем. Особливо це потрібно рахувати при обговоренні питань максимального спрощення процедури ведення бухгалтерського обліку підприємствами малого бізнесу зі збереженням тих завдань, які має виконувати облік на підприємстві.

Подальшого дослідження та вдосконалення потребує: нормативна та правова база ведення бухгалтерського обліку для суб'єктів малого підприємництва; розроблення методики обліку на малих підприємствах з урахуванням специфіки його функціонування та якнайбільшого спрощення.

Література

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999р. № 996-XIV: станом на 02 червня 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
2. Закон України «Про державну підтримку та розвиток малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 р. № 4618 –VI: станом на 21 січня 2016р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>
3. Господарський кодекс України / Кодекс України від 16.01.2003 року № 436-IV: станом на 02 червня 2016р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
4. Айзатова М. Ф. Особливості організації обліку на малих підприємствах в умовах адаптації до змін законодавства / М.Ф.Айзатова, Л. М.Макарова // Молодий вчений. – 2014. – №5. – С. 237-240.
5. Бабич В. В. Бухгалтерський облік на підприємствах малого бізнесу в Україні / В. В. Бабич, Є. І. Свідерський. – К.: Лібра, 2006. – 160 с.
6. Новодворский В.Д. Бухгалтерский учет на малых предприятиях: [учеб.] / В.Д.Новодворский, Р.Л.Сабанин. – М.: Проспект, 2006. – 296 с.
7. Стасюкова К.В. Облікова система підприємств малого бізнесу із застосуванням спрощеного плану рахунків / К.В. Стасюкова // Науково-методичні аспекти обліково-аналітичної системи підприємства: [монографія] / [В.В. Немченко, Ф.А. Трішин, Л.В. Іванченкова, Н.М. Купріна, Г.О. Ткачук та ін.] ; за заг. ред. д. е. н., проф. В.В. Немченко. – Одеса: Фенікс, 2016. – С. 96-113.
8. Сиротинська А. П. Інформаційні системи підприємств малого бізнесу: [навч. посібник] / А. П.Сиротинська, І. Л. Лазаришина. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 264 с.
9. Хомин П Я. Бухгалтерський облік на малих підприємствах за різними формами: [навч. посібник] / П Я.Хомин. – К.: ЦУЛ, 2014. –С. 7 – 22
10. Хоча Н.В. Спрощена система обліку та звітності малих підприємств: проблеми трактування і регулювання / Н.В. Хоча // Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства : наук.-практ. конф., 26-28 квіт. 2012 р. : тези допов. – Львів: Львівська політехніка, 2012. – С. 337-340.

Стаття надійшла 27.03.2018
 Стаття прийнята до друку 10.04.2018
 Доступно в мережі Internet 7.07.2018

Стасюкова Е.В.
 старший преподаватель
 кафедра учета и аудита
 E-mail: estasiukova@gmail.com

Пчелянская Г.Б.
 старший преподаватель
 кафедра учета и аудита
 E-mail: gaya_od@ukr.net

Ткачук А.В.
 старший лаборант
 кафедра экономической теории и финансово-экономической безопасности
 Одесская национальная академия пищевых технологий
 ул. Канатная, 112, г. Одесса, Украина, 65039
 E-mail: etfeb@ukr.net

ОСОБЕННОСТИ УПРОЩЕННОЙ СИСТЕМЫ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА НА МАЛЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ В УКРАИНЕ

Учет является неотъемлемой частью функционирования любого предприятия. Руководство компании должно строго соблюдать требования украинского законодательства. Бухгалтерский учет является одним из важнейших источников информации о деятельности предприятия. Однако существуют определенные упрощения, которые могут быть полезными для таких субъектов экономики, как малый бизнес. Развитие современной экономики невозможно без активной политики поддержки малого бизнеса. Организация учета на малом предприятии, как и на любом другом, требует налаживания четкой системы бухгалтерского учета, контроля и отчетности. Однако малые формы хозяйствования обуславливают и ряд специфических особенностей в применении методов и приемов бухгалтерского учета. Статус субъекта малого предпринимательства четко определен в законодательных актах. Малые предприятия - это коммерческие предприятия, которые отвечают

установленным критериям. Конечно, как и на других предприятиях, учет на малых предприятиях должен осуществляться в определенном порядке, обеспечит своевременную и надежную финансовую и управленческую информацию, но в то же время отличается от них. С целью развития малых предприятий в Украине принят ряд нормативно-правовых актов, которыми утверждена упрощенная форма учета и отчетности, предусмотрено возможность выбора упрощенной системы налогообложения. Сейчас бесспорной проблемой на предприятиях малого бизнеса является ведение учета исключительно с целью составления отчетности. Представителями малого бизнеса не уделяется должное внимание непосредственно ведению учета как важного источника информации о результатах их хозяйствования. Следовательно, вопрос упрощения учета для малых предприятий является достаточно актуальным. Особенности упрощенного ведения бухгалтерского учета на таких предприятиях будут рассмотрены в данной статье. В статье также упомянуто о ученых, занимающихся изучением данного вопроса.

Ключевые слова: малые предприятия, бухгалтерский учет, отчетность предприятия, особенности организации, факторы влияния.

Stasiukova K.

Assistant

Department of Accounting and Auditing

E-mail: estasiukova@gmail.com

Pchelianska H.

Assistant

Department of Accounting and Auditing

E-mail: gaya_od@ukr.net

Tkachuk A.

Senior Laboratory Assistant

Department of Economic Theory Financial and Economic Security

Odessa National Academy of Food Technologies

Kanatna str., 112, Odessa, Ukraine, 65039

E-mail: etfeb@ukr.net

FEATURES OF THE SIMPLIFIED ACCOUNTING SYSTEM FOR SMALL ENTERPRISES IN UKRAINE

Accounting is an integral part of the functioning of any enterprise. The management of the company must strictly observe the requirements of Ukrainian legislation. Accounting is one of the most important sources of information about the activities of the enterprise. However, there are certain simplifications that can be useful for such economic subjects as small businesses. The development of the modern economy is impossible without an active policy of supporting small business. The organization of accounting for a small business, as well as for any other, requires the establishment of a clear accounting, control and reporting system. However, small forms of management also condition a number of specific peculiarities in the application of methods and techniques of accounting. The status of the small business subject is clearly defined in the legislative acts. Small businesses are commercial enterprises that meet the established criteria. Of course, as in the other enterprises, accounting for small enterprises should be carried out in a definite manner, provide timely and reliable financial and managerial information, but at the same time it should differ from them. In order to develop small enterprises in Ukraine, a number of legal acts were adopted, which approved a simplified form of accounting and reporting, provided for the possibility of choosing a simplified system of taxation. Now the undisputed problem at small business enterprises is accounting exclusively for the purpose of reporting. The representatives of small businesses do not pay due attention to the direct accounting as an important source of information on the results of their management. Consequently, the question of simplifying accounting for small enterprises is quite relevant. The features of the simplified accounting practices at such enterprises will be considered in this article. The article also mentions scholars engaged in the study of this issue.

Key words: small enterprises, accounting, enterprise reporting, organizational features, factors of influence.

References

1. Zakon Ukrainy «Pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini» vid 16.07.1999r. № 996-KhIV: Stanom na 02 chervnia 2016 r. (2018). Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

2. Zakon Ukrainy «Pro derzhavnu pidtrymku ta rozvytok maloho i serednoho pidpriemnytstva v Ukraini» vid 22.03.2012 r. № 4618 –VI: Stanom na 21 sichnia 2016r. (2012). Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>
3. Hospodarskyi kodeks Ukrainy / Kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 roku № 436-IV: Stanom na 02 chervnia 2016r. (2018). Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
4. Aizatova, M. F., & Makarova, L. M. (2014). Osoblyvosti orhanizatsii obliku na malykh pidpriemstvakh v umovakh adaptatsii do zmin zakonodavstva. *Molodyi Vchenyi*, (5), 237-240.
5. Babych, V. V., & Sviderskyi, Ye. I. (2006). *Bukhhalterskyi oblik na pidpriemstvakh maloho biznesu v Ukraini*. K.: Libra.
6. Novodvorskiy, V. D., & Sabanin, R. L. (2006). *Buhgalterskiy uchet na malyih predpriyatiyah*. M.: Prospekt.
7. Stasiukova, K. V. (2016). Oblikova systema pidpriemstv maloho biznesu iz zastosuvanniam sproshchenoho planu rakhunkiv. In V. V. Nemchenko, F. A. Trishyn, L. V. Ivanchenkova, N. M. Kuprina, & H. O. Tkachuk (Authors) & V. V. Nemchenko (Ed.), *Naukovo-metodychni aspekty oblikovo-analitychnoi systemy pidpriemstva* (pp. 96-113). Odesa: Feniks.
8. Syrotynska, A. P., & Lazaryshyna, I. L. (2008). *Informatsiini systemy pidpriemstv maloho biznesu*. K.: Tsentri uchbovoi literatury.
9. Khomyn, P. Ya. (2014). *Bukhhalterskyi oblik na malykh pidpriemstvakh za riznymi formamy*. K.: TsUL.
10. Khocha, N. V. (2012). Sproshchena systema obliku ta zvitnosti malykh pid-priemstv: Problemy traktuvannia i rehuliuвання. In *Oblikovo-analitychne zabezpechennia systemy menedzhmentu pidpriemstva* (pp. 337-340). Lviv: Lvivska politehnika.

Received 27 March 2018
Approved 10 April 2018
Available in Internet 7.07.2018